

СКРАЋЕНИ САДРЖАЈ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ ИПА ПРОГРАМА ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ ХРВАТСКА-СРБИЈА за период 2014.-2020.

Увод

Ова стратешка процена утицаја на животну околину припрема се за предложени ИПА програм прекограничне сарадње између Хрватске и Србије за период 2014.-2020. чији циљ је јачање социјалног, економског и територијалног развоја прекограничног подручја између Хрватске и Србије.

Програм је припремљен за подручје које обухвата четири жупаније у североисточном делу Хрватске: Осјечко-барањску, Вуковарско-сријемску, Бродско-посавску и Пожешко-славонску жупанију и пет округа у северозападном делу Србије: Севернобачки, Западнобачки, Јужнобачки, Сремски и Мачвански округ.

Програм има укупни оквирни буџет од 34.293.188,00 ЕУР за период 2014.-2020. Са предложеним буџетом и територијалним фокусом наведени програм обухвата четири приоритетне осе:

- **Приоритетна оса 1: Побољшање квалитета социјалних и здравствених услуга у програмском подручју (5.143.980 €)** са једним специфичним циљем:
  - *1.1 Побољшање објеката, услуга и вештина у сектору јавног здравства и социјалне заштите*
- **Приоритетна оса 2: Животна средина, спречавање ризика и производња енергије (12.002.616 €)** са два специфична циља:
  - *2.1. Унапређење управљања ризицима (воде, тла, ваздуха, заштите животне средине и заштите биодиверзитета (укључујући екосистеме и НАТУРА 2000)*
  - *2.2 Унапређење коришћења иновативних технологија за одрживу производњу енергије и енергетску ефикасност*
- **Приоритетна оса 3: Туризам и културна и природна баштина (7.544.500 €)** са једним специфичним циљем:
  - *3.1 Јачање, диверсификација и интеграција прекограничне туристичке понуде и боље управљање добрима културне и природне баштине*
- **Приоритетна оса 4: Конкурентност и развој малих и средњих предузећа (6.172.774 €)** са једним специфичним циљем
  - *4.1 Побољшање конкурентности територије обухваћене Програмом кроз подршку истраживању, развоју, иновацијама и активностима за подршку пословању*

Програм ће се спроводити путем разних позива на достављање предлога пројеката. За сваки позив за достављање предлога пројеката развиће се подршка пројектима, *ad hoc* поступци пријаве и предлошци. Позиви на достављање предлога пројеката могу имати различите карактеристике, тј. могу бити отворени за све програмске приоритете или могу бити тематски циљани због

промењених оквирних услова у подручју и/или узимајући у обзир напредак спровођења програма. Сви ови документи ће бити дистрибуирани и расположиви на националним интернет страницама програма.

Однос предложеног програма са другим релевантним плановима и програмима

Главна сврха програма прекограничне сарадње финансираних из ЕУ фондова јесте смањење негативних ефеката граница као административних, правних и физичких препрека, решавање заједничких проблема и искоришћење неискоришћених потенцијала.

Главна додатна вредност прекограничне сарадње је допринос бољем решавању сличних претњи као и промоција уравнотеженог развоја. У том смислу ИНТЕРРЕГ ИПА програм прекограничне сарадње између Хрватске и Србија за период 2014.-2020. снажно је повезан са две макро-регионалне стратегије Европске уније које имају утицај на поменути програм:

- Стратегија Европске уније за Дунавски регион (ЕУСДР)
- Стратегија Европске уније за Јадранско-јонски регион

Усклађеност предложеног програма са одговарајућим циљевима заштите животне средине

Стратегија Европске уније за Дунавски регион представља примарну референту тачку за регионална питања заштите животне средине док је програм сарадње замишљен да директно доприноси заштити животне средине. Стратегија Европске уније за Јадранско-јонски регион пружа секундарну референтну тачку с обзиром на само посредну повезаност са предложеним програмом.

Примарна процена: Усклађеност предложеног програма са циљевима заштите животне средине Стратегије Европске уније за Дунавски регион

Стратегија Еу за Дунавски регион укључује степен заштите животне средине који се фокусира на три приоритетна подручја која морају бити повезана са осталим политикама:

- Обнова и одржавање квалитета вода
- Управљање ризицима везаним за заштиту животне средине
- Очување биоразноликости, предела и квалитета ваздуха и земљишта

Специфични циљ 2.1. успоставља добар темељ режавања свих горе наведених приоритетних подручја заштите животне средине која су релевантна за програмско подручје. Поред тога, постоји простор за побољшање веза директним повезивањем ЕУСД приоритетних питања везаних за заштиту животне средине са будућим активностима на:

- Спровођењу заједничких активности у подручју надзора и управљања заштитом животне средине и/или биоразноликости
- Развоју и спровођењу иницијатива заједничког управљања у подручју приправности за хитне случајеве са фокусом на превенцију и ублажавање ризика као одговор на природне катастрофе
- Развоју и спровођењу пилот и показних пројеката укључујући иновационе технологије за јачање превенције и ублажавање ризика

Секундарна процена: Усклађеност предложеног програма са циљевима заштите животне средине Стратегије Европске уније за Јадранско-јонски регион

Стратегија Европске уније за Јадранско-јонски регион има индикативне циљеве везане за квалитет животне средине који се у основи баве претњама обалској и морској биоразноликости, загађења мора и транснационалних копнених станишта и биоразноликости. Будући да програмско подручје не укључује море, процена је усмерена на специфичне циљеве везане за транснационална копнена станишта и биоразноликост која захтевају:

- Успостављање транснационалних планова управљања за све земаљске еко-регионе, подељено на две или више земаља учесница
- Проширење мрежа НАТУРА 2000 и Емералд

Проценом је закључено да је предложени програма директно усмерен на ове циљеве квалитета животне средине у оквиру Специфичног циља 2.1 и да нема потребе за усклађивањем.

Стање животне средине и постојећи проблеми у животној средини у предложеном програму

Клима и климатске промене

Очекује се да ће хрватски део програмског подручја доживети повећање просечне зимске и летње температуре за 1,8-2°C и удвостручење врућих дана (са температурама од 30°C или вишим) до средине овог века. Количина падавина ће, према очекивањима, опасти за отприлике 45 мм у сезони а највише лети.

Такође се очекује да ће српски део програмског подручја доживети незнатно смањење годишње количине падавина до 2040. године, са најзначајнијим смањењем падавина током лета. У српском делу програмског подручја, као и у остатку Србије, приметан је узлазни тренд средњих годишњих температура.

Ризици од поплава

У програмском подручју постоје бројна прекогранична подручја са потенцијалним ризиком од поплава дуж границе између Хрватске и Србије. У прошлости су велика поплавна подручја (Барања у Хрватској, Бачка и Банат у Србији) била поплављена неколико пута сваке године. Великог утицаја имају и недавне велике поплаве током маја 2014. године када је река Сава достигла рекордно висок ниво водостаја, претећи Славонском Броду, Шапцу и Сремској Митровици као и бројним селима и када су насипи попустили на неколико места.

Посебан прекогранични утицај могу имати и будуће потенцијалне поплаве великих размера дуж Дунава, узроковане падавинама у горњем делу Подунавља, тако да постоји потреба за прилагођавањем и/или заштитом будући да је превенција таквих поплава у узводном развођу изван опсега интервенција у програмском подручју.

Квалитет воде

Већина река у хрватском делу програмског подручја је током 2009. године била у добром хемијском стању, осим неколико река у Осијечко-барањској и Вуковарско-сријемској жупанији. С обзиром на показатеље органског загађења БПК₅ и КПК, свеукупно стање је на одговарајућем

нивоу, са изузетком неколико мањих река и потока. Оцењено је да све подземне воде у хрватском делу програмског подручја имају добро хемијско и квантитативно стање. Што се тиче загађења нитратима пољопривредног порекла, тренутно не постоје осетљива подручја у Осијечко-барањској жупанији, док се град Илок и општине Борово и Ловас у Вуковарско-сријемској жупанији сматрају осетљивим подручјима и редовно надзиру.

Што се тиче ситуације о квалитету воде, за српски део програмског подручја, недостају опсежни подаци али је ситуација по питању квалитета воде пуно гора. Стање у српском делу програмског подручја карактеришу нетретиране и неадекватно третиране отпадне воде које потичу из насеља, индустрије, пољопривреде и других извора који јако загађују водене екосистеме. Најосетљивији су мали водотоци са ниским капацитетом самопрочишћавања и мрежа канала Дунав-Тиса-Дунав. Најозбиљнији проблеми су интензивна еутрофикација и акумулација тешких метала у воденим екосистемима. Повећани ниво нутријената, који је последица нетретиране канализације отпадних вода и пољопривредног ђубрива, води еутрофикацији. Изражено индикатором „Индекс квалитета воде Србије“, у поређењу са укупним бројем узорака са свих водотокова, резултат је врло лош у 83% узорака са територије Војводине. Лош квалитет воде у овом развоју додатно је пропраћен инфорацијом да је чак 45% узорака у категорији лоше и врло лоше.

Биолошка разноликост, животињски и биљни свет

Програмско подручје богато је биолошким разноликостима и обухвата 1.697 км² заштићених подручја.

Најзначајнији делови биолошке разноликости у хрватском делу програмског подручја су мочваре и поплавне шуме Копачки рит, уз Драву и Дунав на северу, као и саву на југу до Панонских брда-Папука и Крндије који припадају парку природе Папук.

Главна подручја за заштиту биоразноликости и екосистема повезивања у српском делу програмског подручја су: Национални парк Фрушка гора, Природни резерват Обедска бара и посебни природни резерват Засавица, Селвењске пустаре, Лудашко језеро, Горње Подунавље, Ковиљско-петроварадински рит, Карађорђево и Багремара.

Најважнија иницијатива биоразноликости у програмском подручју је министарска иницијатива везано за успоставу прекограничног УНЕСКО резервата биосфере уз три реке: Муру, Драву и Дунав. Хрватско-мађарски део резервата који се протеже на 800 ха је основан у јулу 2012. године. Србија је поднела кандидатуру заштићених подручја у оквиру будућег резервата биосфере у 2013. години. Предложени српски део резервата биосфере протеже се преко 11,242 ха и представља највеће очувано поплављено низијско подручје у горњем току ријеке Дунав у Србији и један од највећих поплављених низијских подручја дуж средњег дела Дунава.

Шуме и шумарство

Шуме у хрватском делу програмског подручја су покривене поплављеним низијским шумама које нису високе комерцијалне вредности али ипак играју важну улогу у регулацији водног режима, превенције од поплава и очувању земљишта. Наведене шуме су угрожене посебно од захвата мелиорације воде у пољопривреди који могу значајно снизити ниво подземних вода, а тиме индиректно имају разарајући учинак на шуме, посебно на шуме храста лужњака. Други проблем је загађеност минама од око 70% шума и шумског земљишта које се налазе у програмском подручју.

Службени подаци за српски део програмског подручја показују да шумско земљиште износи 8,10% од укупне површине Војводине, али реални подаци показују само 6,51% шумског подручја. Овај низак ниво пошумљености у Војводини је у комбинацији са врло лошом расподелом шума у истој. Постоје огромне површине које представљају целе ентитет који обухватају подручје од 500.000 ха, ниво пошумљавања једва достиже 1%. Дугорочна производња пољопривредних култура ће захтевати постојање заштитних шумских појасева како би се спречило даље пропадање земљишта.

Земљиште

Већина програмског подручја простира се на источном рубу једног од два светска појаса црнице. Црница је једно од најплоднијих врста земљишта на свету – то је доминантна врста земљишта на северу Србије (Војводине) и источном делу Хрватске. Будући да је то подручје честих поплава и интензивне пољопривреде, мере за наводњавање и мере одбране од поплава имају велику важност за овај регион. Иако Хрватска располаже великом количином обрадиве земље и водних ресурса погодних за наводњавање, само мали део тих средстава се користи.

Главни проблем земљишта у програмском подручју је алкализација у источној Славонији и Барањи, као и повећање такозване „педолошке суше“, односно недостатка корисне воде у тлу. Ерозија на пољопривредном земљишту појављује се на око 40% обрадивог земљишта узрокована антропогеним и орографским факторима. У Војводини 8.38% узорака тла садржи низак ниво органског угљеника а који наставља опадати као резултат лошег управљања пољопривредом.

У Србији, земљиште је значајно загађено на следећим местима у одређеним административним јединицама: индустријске зоне градова Сомбора, Врбаса, Шапца и Лознице као и индустријска зона Зајаче, ХИ Хипол и фабрика цемента Лафарж.

Квалитет ваздуха

Квалитет ваздуха у Хрватској је, у целини, добар, са изузетком већих градова (нпр. Осиек), који имају већу концентрацију малих честица прашине које загађују ваздух, углавном као резултат транспортног система. Концентрација амонијака у Славонији била је два пута већа од националног просека Хрватске. Значајни извори емисије амонијака су земљорадња и сточарство, који су доминантни у источној Хрватској (Славонија). Прекогранично кретање загађеног ваздуха из суседних земаља, посебно из Србије и Мађарске знатно доприносе повећању вредности киселости и еутрофикације спојева на подручју источне Хрватске.

У Србији, Војводина је у 2012 години пријавила ваздух прве категорије, тј. чист или са мање загађења, с обзиром да су мерења у свим станицама показала вредност испод граничних за све мерене параметре. То вреди и за град Нови Сад који је највећи град на том подручју. Исти резултати добијени су за неколико градова у програмском подручју, као што су Лозница и Сомбор.

Опасни отпад и жаришта загађења

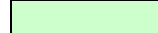

Ситуациона анализа за програм прекограничне сарадње између Хрватске и Србије за период 2014.-2020. установила је да се, од укупно 13 еколошких жаришта у Хрватској, једно налази у програмском подручју – фабрика „Борово“ у близини Вуковара, која је у санацији од 2010. године. У српском делу програмског подручја идентификовано је више еколошких жаришта и то су:

- Велики Бачки канал у Кули и Врбасу
- Нерегуларно коришћење земљишта (илегалне депоније – постоји 10 до 20 у свим општинама)

Приоритетна ос 4: Конкурентност и развој малих и средњих предузећа (ЕУР 7,544.501,36)												
4.1	Побољшање конкурентности територије обухваћене Програмом кроз подршку истраживању, развоју, иновацијама и активностима за подршку пословању											

Легенда:

	Очекују се значајни ефекти, ефекти могу бити позитивни или негативни
	Очекују се могући ефекти, ефекти могу бити позитивни или негативни
	Не очекују се значајни ефекти
	Очекују се значајни негативни ефекти
	Очекују се потенцијално негативни ефекти
	Очекују се значајни позитивни ефекти
	Очекују се потенцијално позитивни ефекти

Текст у наставку укратко сажима природу предложених интервенција, њихове могуће учинке и препоруке формулисане у овој стратешкој процени утицаја на животну средину.

Закључци везани уз специфични циљ 1.1.

Специфични циљ 1.1. „Побољшање објеката, услуга и вештина у сектору јавног здравства и социјалне заштите“ предложен програмом предвиђа пружање подршке развоју и спровођењу заједничких активности на побољшању квалитета здравствене и социјалне заштите: нпр. заједничко пружање здравствених услуга, активно и здраво старење, план спровођења превенције болести, спровођење заједничког јачања здравствене заштите за угрожене групе са фокусом на старије, палијативну заштиту и особе с посебним потребама, умрежавање институција на подручју побољшања објеката, услуга и вештина здравствене и социјалне заштита итд.

Очекује се да ће ове интервенције имати мање позитивне учинке на јавно здравство. Не очекују се негативни утицаји.

Ова стратешка процена утицаја на животну средину препоручује предузимање следећих мера како би се појачали позитивни учинци предложених интервенција на животну средину:

- a. Објекти за здравствене и социјалне услуге који у склопу програма примају помоћ требају се налазити у подручјима која су сигурна од поплава и која су лако доступна у случајевима нужде (односно, подручјима која неће бити изолована поплавама).
- b. Развој или модернизација зграда морају бити у складу са свим примењеним захтевима заштите животне средине и идеално требају демонстрирати добре еколошке градитељске праксе - нпр. лак приступ за јавни превоз, енергетска ефикасност, квалитетан систем скупљања отпада итд.

Закључци везани уз Специфични циљ 2.1.

Специфични циљ 2.1. „Унапређење управљања ризицима (воде, тла, ваздуха, заштите животне средине и заштите биодиверзитета (укључујући екосистеме и НАТУРА 2000)“ предложен програмом за циљ има подршку развоју и спровођењу заједничких иницијатива за заштиту биодиверзитета и управљање животном средином, система за спречавање ризика (поплава и других опасности) као и пилот пројеката укључујући иновативне приступе спречавању и ублажавању ризика.

Предложене интервенције у склопу Специфичног циља 2.1 укључују активности повезане са заједничким активностима у подручју праћења и управљања заштитом животне средине и биоразноликошћу за које се очекује да ће имати позитивне ефекте без икаквих ризика од негативних учинака. У том смислу, препоручујемо само да се мере праћења и управљања фокусирају посебно на приоритетна питања обухваћена Планом управљања порјечјем Дунава и Стратегијом Еуропске уније за Дунавску регију (ЕУСДР) за која су потребне додатне информације из регије: нпр. еколошки и хемијски статус водних тела, загађеност извора воде, загађење подземних вода и попис места с ризиком од несреће, аутохтоне врсте (посебно дунавска кечига), статус свих врста и станишта које обухватају прописи ЕУ-а о заштити и природи и инвазивне врсте. Побољшања система праћења примарно требају укључивати размену информација и јавно објављивање информација - нови системи праћења требају се успоставити само када су стварно потребни. Систем праћења треба координирати са телима која су надлежна за План управљања поречјем Дунава (односно Међународна комисија за заштиту Дунава - ИЦПДР) - по питању кључних проблема, тачних параметара који се прате, користећи лекције из заједничког истраживања Дунава 3.

Природа предложених активности унутар ИПА програма прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014.-2020. такође нуди одговарајући оквир за распон помоћних иницијатива повезаних с прекограничним Резерватом биосфере, посебно на српској страни на којој су потребе за спровођењем велике с обзиром на велико подручје које је обухваћено. У том погледу, потребно је посветити више пажње могућој подршци активностима повезаним с овим Резерватом биосфере под условом да се уклапају у логику интервенција програма и ако представљају допуну за свим текућим пројектима који се финансирају из других извора (ЕУ, међународни или национални).

С друге стране, Специфични циљ 2.1 укључује активности повезане са системима спречавања ризика који могу имати и позитивне или негативне учинке на поплављивање, квалитет воде и биодиверзитет - зависно о избору мера које ће бити подржане. Наше препоруке за активности повезане са спремношћу за деловање у хитним случајевима и системима за спречавање ризика те малим улагањима за смањење или ублажавање еколошких проблема и ризика су следећи.

Све подржане активности на заштити од поплава требају промовисати дугорочну заштиту од поплава и бити усмерене на проширење природног задржавања воде који поштује еколошке процесе поплавних подручја. Приоритетну пажњу треба посветити активностима које обухватају следећих шест циљева Акционог програма за одрживу заштиту од поплава у сливу реке Дунав, које следе исту логику и одобрени су у оквиру Међународне комисије за заштиту Дунава. Интервенције у подручју ризика од поплава требају се координисати са плановима управљања ризицима од поплава у сливу реке Саве и такође требају узети у обзир могуће ефекте климатских промена. Обе предложене мере идеално требају подржавати спровођење планова управљања ризицима од поплава за целокупан Дунав који ће се спроводити од 2015. према Директиви о

поплавама. Друга могућност је, ако се приме одговарајући предлози пројеката, да се приоритет да мерама одбране од поплава које могу подржати спровођење приоритетних мера које су одобрене у склопу Акционог плана за поплаве за панонски јужни Дунав на нивоу подслива ИЦПДР-а (2009.) – односно:

- просторно планирање (припрема мапа локација ризика од поплава, планови просторног уређења који садрже мапе са локацијама ризика од поплава, дефинисање ограничења повезаних с коришћењем земљишта у подручјима склоним поплавама).
- побољшање капацитета задржавања воде (очување и, ако је могуће, повећање постојећих природних капацитета задржавања поплава).
- неструктурне превентивне мере: увођење начела Директиве ЕУ-а о поплавама у доношење одлука, изградња капацитета стручњака, подизање свести и спремности шире јавности.

Конечно, дајемо следеће посебне препоруке за активности повезане са пилот и показним пројектима који укључују иновативне приступе спречавању ублажавању ризика, које могу и позитивне и негативне ефекте на животну средину и биодиверзитет:

- подржаване мере не смеју ограничавати природно задржавање воде у поплавним подручјима – идеално треба да буду усмерене на проширење природног задржавања воде унапређењем, на пример, приступа ´простор за реку´ који омогућује поплавлјивање током раздобља високих вода.
- разматрање успоставе заштићених шума у врсте прихватљивих активности које би се подржале.
- пројекти спречавања поплава и заштита од суша не требају се планирати на локацијама на којима ће имати негативни учинак на циљана својства или интегритет еколошке мреже.
- у случају подршке наводњавању, дати предност системима наводњавања који не захтевају изградњу вештачких језера (поготово не на рекама) и који се неће налазити или се не налазе у близини подручја еколошке мреже.

Закључци везани уз Специфични циљ 2.2.

Специфични циљ 2.2. „Унапређење коришћења иновативних технологија за одрживу производњу енергије и енергетску ефикасност“ предложен програмом ствара оквир финансирања развоја и спровођења пилот и показних пројеката иновативне технологије и решења у подручју одрживе енергије и енергетске ефикасности, спровођење активности подизања свести, информативне кампање, образовање, обуку и изградњу капацитета за производњу одрживе енергије, коришћење обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности и заједничких подстицаја за побољшање планирања и/или правног оквира на подручју обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности (нпр. анализе, поређења, препоруке, локалне/регионалне акционе планове итд.).

Иако ће ове интервенције имати позитивне ефекте на питања ублажавања климатских промена (смањење испуштања ЦО₂) и питања прилагођавања на климатске промене, постоји неколико ризика везаних уз њихово спровођење. Развој обновљиве енергије може имати - зависно о врстама подржаних могућности обновљиве енергије и њиховој локацији - негативне ефекте, поготово на биодиверзитет, мрежу Натура 2000, квалитет воде, животну средину и културну баштину.

Са циљем смањења ових ризика и појачавања позитивних ефеката предложених активности, ова Стратешка процена утицаја на животну средину препоручује да се приоритетна подршка у оквиру овог специфичног циља односи на следеће:

- a. мере енергетске ефикасности јавних зграда (као што су болнице, школе - ако је могуће синергије с интервенцијама под тематским приоритетом 1 Запошљавање, социјална укљученост, здравствене и социјалне услуге)
- b. коришћење пољопривредног отпада за производњу енергије,
- c. показни пројекти за соларну енергију на крововима или изграђеним површинама под условом да немају неповољни визуелни ефекат на привлачност животне средине.

Такође препоручујемо следеће:

- d. Подржани пројекти морају бити подвргнути примењивим еколошким и стандардима здравствене заштите и (када је то потребно) оценама утицаја на животну средину, оцену утицаја на мрежу Натура 2000 и консултацијама о прекограничним ефектима (ако се такви ефекти очекују).
- e. Ветрогенерационе и велики соларни паркови не требају се планирати унутар подручја која су важна за очување птица (подручја посебне заштите).
- f. Велики соларни паркови и хидроенергетска постројења не требају се планирати унутар подручја која су важна за очување врста и станишних типова (посебна подручја заштите)
- g. Препоручује се да се финансирају мањи пројекти соларне енергије (кориштење неколико панела уместо великих паркова). Соларни паркови требају бити ограничени на већ изграђена градска подручја.
- h. Велико унапређење узгоја биомасе треба бити дозвољено само ако се може доказати да неће довести до пропадања већ постигнутог стања површина водних тела и подземних вода. Узгој биомасе не треба подржавати на рањивим подручјима према Директиви о нитратима, осим ако такве пријаве пројекта докажу да избор усева и пољопривредних пракси неће повећати оптерећеност гнојивима и пестицидима.
- i. Циљана подршка може се пружати у изради планова обновљиве енергије на локалној/регионалној разини у подручју проучавања и њиховој оптимизацији путем процеса стратешке процене утицаја на животну средину. Такви планови могу помоћи у припремама смерница за одређене инвестиционе пројекте и могу поједноставити поступке добијања еколошких дозвола (ако је стратешка процена утицаја на животну средину добро израђена). Такви планови такође у обзир могу узети све могуће прекограничне ефекте.

Закључци везани уз Специфични циљ 3.1.

Специфични циљ 3.1 „**Јачање, диверсификација и интеграција прекограничне туристичке понуде и боље управљање добрима културне и природне баштине**“ предложен програмом предвиђа да се подршка посебно пружа заједничком развоју, унапређењу и брендирању заједничких туристичких ниша; развоју и диверсификацији туристичке понуде и капацитета; побољшању инфраструктуре рекреационог и туризма малих размера; развоју и спровођењу заједничких иницијатива за вредновање, очување, обнову и ревитализацију места културне и природне баштине; увођење програма обуке за системе осигурања квалитета и различите врсте

стандардизације (нпр. ИСО сертификацију итд.) места културне и природне баштине; набавку опреме и малих инфраструктурних радова за места културне и природне баштине, итд.

Предложене интервенције повезане с развојем и диверсификацијом туристичке понуде и капацитета те побољшањем инфраструктуре рекреационог и туризма малих размера могу имати неке локалне учинке на биодиверзитет и мрежу Натура 2000 с могућим мањим локалним учинцима на квалитет воде, животну средину и културну баштину. Наше препоручене мере за смањење ризика од негативних учинака и појачање позитивних учинака ових интервенција на животну средину су следеће:

- a. Осигурати, у фази припреме пројекта, да ниједно важно и заштићено станиште и врста (циљана својства) нису угрожени планираном инфраструктуром и активностима.
- b. Припрема и развој заједничких туристичких стратегија и акционих планова треба бити подвргнута стратешкој процени утицаја на животну средину (када је то потребно због њихових могућих утицаја).

Препоручује се одређивање приоритета пројекта еко/агротуризма који доприносе одрживом управљању заштићених подручја (нпр. стазе за ходање и бицикличке стазе, реновирање центара за посетиоце итд.) који су припремљени у сарадњи с телима надлежним за заштиту природе и културе и који се придржавају начела ЕУ Агенде за одрживи и конкурентни европски туризам попут: целовитог интегрисаног приступа; дугорочног планирања; укључивање свих учесника, препознавања, смањивања и праћења ризика.

Очекује се да ће предложене интервенције повезане с очувањем, обновом и ревитализацијом места културне и природне баштине имати позитивне учинке на места културне, а можда и места природне баштине. Међутим, непримерено спровођење ових активности представља ризик од ненамерних негативних ефеката на материјалне и нематеријалне атрибуте места културне и природне баштине.

Могу се предузети следеће мере како би се појачали позитивни ефекти предложених интервенција на животну средину:

- a. осигурати, у фази припреме пројекта, да ниједно важно и заштићено станиште и врста (циљана својства) нису угрожени планираном инфраструктуром и активностима.
- b. подржавани пројекти морају задовољавати све важеће националне прописе за заштиту културне баштине.
- c. такође се препоручује да се сви подносиоци предлога пројекта обавијесте о следећим начелима којима би се требали водити у свом планирању интервенција за одрживо кориштење културне и природне баштине:
  - планови очувања морају допринети аутентичности и интегритету локација и споменика и њихових материјалних и нематеријалних елемената.
  - планови очувања морају обухватати све релевантне чиниоце потребне за одговарајуће дугорочно очување и одрживо кориштење места баштине или споменика.
  - главни циљеви планова очувања морају бити јасно наведени. Предлози у плану очувања морају бити изражени на реалистичан начин, са законодавног, финансијског и економског аспекта, као и с обзиром на примењиве стандарде и ограничења.

- планови очувања требају за циљ имати осигурање добрих односа између локација баштине и споменика и њиховог окружења као целине. Када год је то потребно за примерену заштиту имовине, треба осигурати одговарајућу тампон-зону.
- нове функције и активности требају бити компатибилне с карактеристикама локација баштине и споменика. Подносиоци предлога пројеката морају осигурати да предметне промене не утичу негативно на вредност локације баштине или споменика.
- пре сваке интервенције, потребно је темељно документовати постојеће услове на предметном подручју.
- планирање очувања треба подстицати активним учествовањем заједница и учесника повезаних са имовином и условима њене одрживе заштите, очувања, њеним управљањем и презентацијом.

Закључци везани уз Специфични циљ 4.1.

Специфични циљ 4.1 „Побољшање конкурентности територије обухваћене Програмом кроз подршку истраживању, развоју, иновацијама и активностима за подршку пословању“ предложен програмом ће омогућити средства за јачање капацитета институција пословне подршке с циљем побољшања конкурентности подручја обухваћеног програмом путем нпр: развоја е-пословања и е-трговине; успоставе и подршке постојећим и новим пословним мрежама и организацијама у развијању нових производа/услуга/патената/робних марки, стандардизације, заштите производа, промоције и развоја прекограничних тржишта, развијања и јачања сарадње између јавног сектора, образовних, истраживачких и развојних организација и предузетника са циљем повећања конкурентности применом пословне иновативности на темељу приступа паметне специјализације; прекограничног развоја, адаптације и размене најбољих пракси у примени нових технологија, поступака, услуга или производа које ће подузећа директно користити, истраживања и развоја и образовних установа итд.

Очекује се да ове интервенције неће имати значајне учинке на животну средину. Како би се појачао њихов потенцијални позитивни учинак на животну средину, препоручујемо давање подршке – ако се пријаве одговарајући пројекти - пословним кластерима који се баве следећим активностима:

- производњом и стављањем на тржиште производа еколошке пољопривреде,
- управљање отпадом и рециклажа отпада (нпр. отпадном електронском опремом),
- системима ефикасности и очувања воде;
- системима наводњавања који се темеље на очувању воде;
- узгојем усева који су отпорни на суше и друге климатске услове, итд.

Размотрене алтернативе, дилеме и потребе за праћењем стања у животnoj средини

Ова стратешка процена утицаја на животну средину се фокусира на две алтернативе - 'не учини ништа' и 'предложени програм'. Информације наведене у поглављима 5 и 6 ове стратешке процене описују очекиване ефекте предложеног програма у поређењу са могућношћу 'не учини ништа'. Стратешка процена утицаја на животну средину спроведена је на начин *ex-ante* током

последња 4 месеца припреме програма. У том контексту, циљ процене био је утврдити могуће проблеме и мере током формулисања самог програма, а неколико препорука, посебно везано уз приоритетну осу 2, директно је укључено у предложену верзију програма. У том погледу, управљачко тело и програмски тим настојали су прилагодити програмски документ тако да не представља - на нивоу самог програма – било какве ризике везане за животну средину и да прилике за постизање позитивних учинака на животну средину подигне на највиши ниво. Препоруке наведене у овој стратешкој процени утицаја на животну средину требају се сматрати додатним исцрпним мерама заштите којима се то осигурава.

Сама процена није била ограничена потешкоћама, осим што је била суочена уобичајеним изазовима, као што је недостатак информација о тачним својствима и локацијама будућих активности које ће се подржавати током спровођења програма. Процена је, дакле, размотрила сценарије могућег спровођења програма док није размотрила крајње хипотетичке могућности. Осим ових уобичајених изазова, нисмо се сусрели с ограничењима у поступку израде стратешке процене утицаја на животну средину и донесени закључци нису везани уз значајне несигурности.

Због одсуства значајних ризика и несигурности на нивоу програма, стратешка процена утицаја на животну средину закључила је да нема потребе за посебним системом за праћење животне средине за предложени ИПА програм прекограничне сарадње Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе 2014.-2020.

Међутим, заједничке иницијативе управљања животном средином у склопу циља 2.1 могу пружити корисне податке о заштити биодиверзитета, квалитету воде, ризицима од поплава и повезаним опасностима. О свим предлозима система праћења потребно је посаветовати се са релевантним националним надлежним телима како би се максимално повећале потенцијалне синергије са системима праћења вишег нивоа.